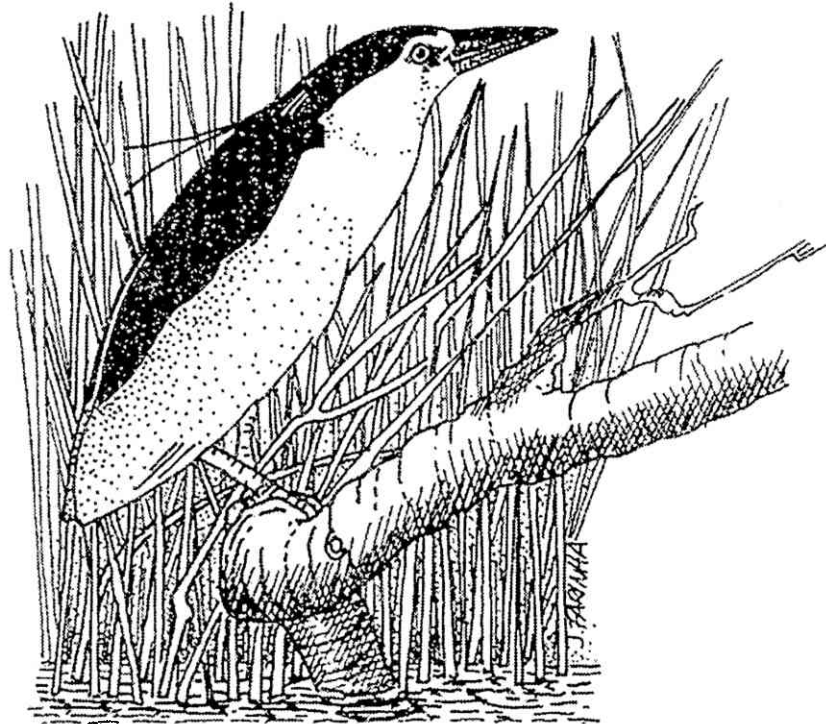

a turisták körében, hogy az annyira csodált és mégis oly kevésbé ismert barlangokat és karsztjelenségeket unokáink legalább ugyanilyen vagy épebb, természetközelibb állapotban látogathassák.

CSÉFFAI TAVAK ÉS A RADVÁNYI ERDŐ

Váradtól délre, a román-magyar határvonal közelében, a biharugrai tavak szomszédságában találjuk az 1 000 hektárnyi vízfelületű cséffai halastó-rendszert, és tőle nem messze a 230 hektáros Radványi erdőt. Ez a két terület sokszínűségével és fajgazdagságával már régóta felhívta magára a természet- és

Nycticorax nycticorax

madárbarátok figyelmét. A tórendszer víztükre ezernyi vonuló madarat vonz őszen és tavasszal, a nádrengeteg több vízimadárnak nyújt fészkelőhelyet. Számos, hazai és nemzetközi törvény és egyezmény által védett faj költ vagy vonul át ezen a területen, így mindenképp széleskörű védelmet igényelne.

A két Körös között levő cséffai tavak egy részét 1905-ben, a Körös csatorna ásásakor hozták létre. Azóta folyamatosan bővítve érték el mai nagyságukat. A tavakat a halgazdaság hasznosítja, a hajdani mocsaras-lápos területet most szabályos gátak osztják fel kisebb-nagyobb töegységekre. Mintegy 150 madárfajt figyeltek itt meg, ezek közül 69 költ is. A terület – a Radványi erdővel együtt – szerepel a romániai Fontos Madárelőhelyek (*Important Bird Areas*) jegyzékében, a 018-as szám alatt. Ebbe a jegyzékbe olyan területek kerülnek bele, amelyek

valamely világ- vagy Európászerte veszélyeztetett madárfaj számára nyújtanak jelentős költő- vagy vonulóhelyet. A világszerte fogyatkozó rétisas (*Haliaeetus albicilla*) gyakran nagy számban telet át; a szomszédos Biharugrán, ahol télen rendszeresen etetik is őket, olykor nagy számban gyűlnek össze a sárgacsőrű szárnyas óriás egyedei. A nád között és a kis szigeteken az Európa-szinten veszélyben levő cigányréce (*Aythya nyroca*), barna rétihéja (*Circus aeruginosus*) és fattyúszerkő (*Chlidonias hybridus*) talál fészkelésre alkalmas, zavartalan helyet.

A Radványi erdő vegyes gémtelepét a Bihar Megyei Tanács zoológiai rezervátummá nyilvánította. A 3 hektárnyi területet a nagyváradi Erdészeti Felügyelőség kezeli. A védelem inkább csak papíron létezik, konkrét intézkedések nyomát nem lehet látni. A telepen és az erdőben költő fajok úgyszintén szerepelnek az európai veszélyeztetett fajok listáin: bakcsó (*Nycticorax nycticorax*), kis kócsag (*Egretta garzetta*), barna kánya (*Milvus migrans*). Az 1997-es tavaszi felmérés szerint a telepen 338 pár szürke gém, 105 pár bakcsó és 15-20 pár kis kócsag fészkel.

A sokszínűséget és tarkaságot igen nehéz írásban és röviden közvetíteni, ezért a tavak és az erdő életét néhány képben, villódzás-szerűen igyekszünk bemutatni.

A gémtelep

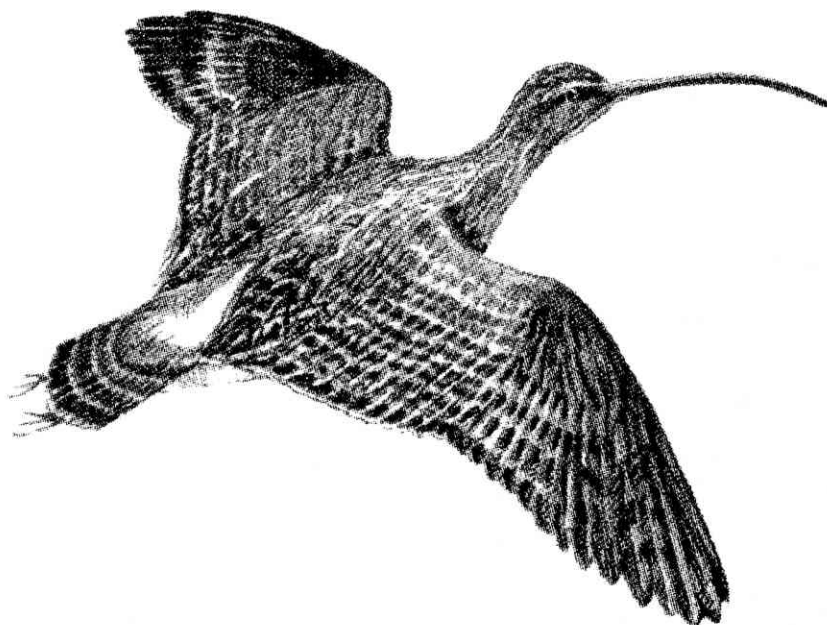
Tavasszal megannyi láthatatlan motortól hajtva indul be az élet a radványi erdőben. A télutó csendjéhez szokott fekete fatörzsek magányát fura, elcsukló kiáltások verik fel: szürkegémek veszik birtokukba a tavaly óta árván maradt fészkeket. Az elkerülhetetlen perpatvarok után kezdetét veszi az építés, tatarozás. Látszólag esetlenül, ügyefogyottan, de mégis eredménnyel folyik a munka a több mint 450 fészket számláló telepen. A szürkegémek után hamarosan megérkeznek a szürkület titokzatos madarai, a bakcsók is, belevegyülnek ők is a forgatagba, hajtja őket a tavaszi láz. A jókora telep kisebbségben levő lakói, a hófehér kis kócsagok érkeznek utoljára.

Az alsóbb emeletek sem szűkölködnek látni- és főleg hallanivalóban. Cinkék örvendenek a rügybomlásnak, barátka fuvolázik, énekesrigó ismételteti strófáit. Persze mindannyian okkal és célszerűen teszik, hanggal kell a fészkek körüli területet körbekeríteni.

A talajt ekkor már mindenütt vastag szőnyegként borítja az erdei saláta, csak időnként hull a harsány zöldre valami fehér permet a magasból, ahol már némelyik fészekben ki is keltek az esetlen, pihés fiókák. A szikrázó pocsolyák körül már ott kullog a róka is, fentről érkező potya-falat reményében.

Aztán, ahogy nőnek a fiatalok, egyre többet kell kijárni a tavakra, a környező nedves talajú rétekre, legelőkre élelmet szerezni. Szorgalmasan ingázik a tavak és az erdő között a barna kánya is, viszi az egyre ritkábban látható derék dögeltakarító a hulladékhalat örökké éhes szájú fiókáinak.

Ez az erdő mintha maga a tökély lenne, a sokszínű élet csodálatos bemutató-

Nomenius arquata

telepe, ahol minden a maga rendjén működik, látszólag tökéletes összhangban. Ez a harmónia, ez a gazdagság azonban igen sérülékeny, a mi feladatunk úgy cselekedni, hogy bántódás ne érje.

A termékeny nyár

A forró levegőjű nyár a sokasodás, beteljesedés időszaka a cséffai halastavakon. A nagyobb tavak nádszigetei közelében nyári ludak vezetgetik félénken fiókáikat, az igen megfogyatkozott állományú cigányrécék is kimerészkednek időnként fiókáikkal. A nád belseje is tele van nádiposzták, tücsökmadarak esetlen, izgága fiataljaival. A tavak között vezető utat szegélyező szomorúfüzek lecsüngő ágain levő furcsa, ingó-ringó alkotmányból kirepülésre készülődnek a függőcinege csemeték. A kis fattyúszerkő telepen később kezdődik a költés, a fiatalok csak augusztusban kapnak szárnyra.

A szürkületben szárnyukat próbálgatják a gémtelep pettyes ruhájú fiókái, a langyos, poros estében megszólal a titokzatos bölömbika is, mély hangján köszöntve az előderengő csillagokat.

Őszi vonuláskor...

A lombok színeváltásának idején, őszi madárvonuláskor leggazdagabb a tavak madárvilága, mind faj-, mind egyedszám tekintetében. A bokrok fedezékét kihasználva kitartóan tartanak dél felé az énekesek: rigók, poszták, vörösbegyek, füzikék, tövisszúró gébicsek. A tavak tükkrét látványosan feltöltik a különböző récefajok, nagy számban gyűlnek össze a danka- és ezüstsirályok. A récék közül a prímet a tőkés

réce viszi, de bőven akad a tömegben barát-, apró-, füttyülő-, nyílfarkú- és kendermagos réce is. Mint szerény apácák, fehér homlokú szárcsák bókolnak a víztükrön, hosszú merülések után bukkan felszínre a jeges világ feltartott csőrű arisztokratája, az északi bűvár. A merülőbajnokok közül itt vannak a búbos- és kis vöcskök is, mindannyian egyszerű útiruhában – nyugalmi, téli tollazatban.

Nem kevésbé mozgalmas a leeresztett halastó medrének élete. A szoborra merevedett szürkegémek és a fehér szellemekként várakozó nagy kócsagok oszlopai között fürge apróságok szaladgálnak, gumicsőrükkel próbálgatják ezernyi ínycsapat után a puha iszapot. Apró partfutók, havasi partfutók (némelyik még a díszes nyári ruha fekete hasfoltjával), szaporán billegető piroslábú-, szürke- és tavi cankók, gyalogossá vedlett sirályok kutakodnak a nyitott szájként égnek meredező kagylóhéjak között. A bánatos, hajlott csőrű pólingok nagy csapatba verődve inkább csak nézelődnek komolyan, időnként eleresztenek egy-egy panaszos kiáltást: pó-li, pó-li. Odébb egy barna rétihéja asszonyosság falatozik elhullott társukból, a tömeget persze ez teljesen hidegen hagyja, ez a természet rendje, ők nem szólhatnak bele. A vonuló madártömegek nyomában több, könnyű prédára leső ragadozó szegődik: kerecsen- és vándorsólyom, réti sas. Alkonyatkor óriási seregélyfelhők vágódnak a nádasokba, elalvás előtt sokáig tart még a zshivaj, civódnak, zibonganak az éjszakázóhelyeken. A lebukó nap vörös fényében összehajlanak a nádbugák, a magasban darucsapat húz el V-ben, krúgatásuk belevész az éjbe...

Télen

A tél csöndet és nyugalmat hoz. A fehér hótakaró alatt és fölött azonban ha csöndben is, de zajlik az élet. A hosszú, egyenes mezők felett imbolygó röptű kékes- és hamvas rétihéjék fürkészik a talajt, az egerész- és a messzi északról jövő gatyásölyvek a magasban keringve vagy faágon gubbasztva lesik ugyanazt. Mozgalmas az élet egy-egy elhullott hal- vagy egyéb dög körül. A civakodó szarka- és varjúserg közé méltóságos rétisas ereszkedik; a vizek sárga csőrű királya nem költ ezen a területen, inkább csak télen vetődik erre. Előfordul, hogy egyszerre 4-5 példány is megjelenik a környéken.

A zizegő nádszálak között éles hangú kékcinkék tornásznak, barkós cinke csapat halad át. A csatornák hosszában kék csodát látunk időnként elsuhanni, ékszer-jégmadár repül nyílegyenesen a víz felett. Télidőben meglepően sok példányát láthatjuk itt összegyűlni.

A mezőkön, gabonaföldeken óriási nagy lilik csapatok legelésznek, állandóan felemelt fejjel figyelve, körbeóvakodva. Este egymás után kerekednek fel a csapatok, húznak be a tavakra éjszakázni. A visszatérő csapatok hosszú vonalai szinte láthatártól láthatárig húzódnak a tavak körül, érzelmes hangjuk betölti az eget. A lilikcsapatokat sajnos gyakran zavarják legelészés, vagy éjszakázás közben. Sokuk áldozatul esik a vadászok lödühének – ebben az időszakban tele vannak a töltések a hivalkodóan színes, kilótt töltényhüvelyekkel.

A vonuló és az itt költő madárvilág védelme érdekében fontos lenne a területen folyó vadászat teljes beszüntetése, valamint tiltani kellene a sirályok, kárókatónák lőfegyverrel való riasztását is. A tavak közvetlen közelében könnyen létre lehetne hozni és fenntartani sekély vizű, tocsogós területeket, ahol főleg a vonuláskor rengeteg partimadár pihenhetne, táplálkozhatna. A szerkőtelep biztonságát nagyban fokozná egy mesterséges fészkelősziget készítése valamelyik nagyobb tóegység közepére. Az erdőben levő gémtelepét sem ártana bekeríteni, figyelmeztető táblákat kihelyezni, őrizni legalább a fészkelési időszakban. Szerencsére a fészkeket (tojásokat, fiókákat) közvetlen veszély nem fenyegeti, hiszen ezek mindegyike legalább 10 méteres magasságban, nehezen megmászható fákon található. A telep alatti sok járkálás, esetleg a közelben végzett fakitermelés viszont erősen zavarhatja az emiatt gyakran szárnyra kapó nehézkes röptű, nagytestű madarakat. A ragadozómadarakat télen etetéssel lehetne segíteni – főleg a környéken áttelelő réti sasok hálálnák ezt meg. Rendszeres etetéssel talán még az is elérhető lenne, hogy egy-két költőpár megtelepedjen a közelben.

A két terület jobb megismerése, értékének pontosabb felbecsülése érdekében szükség lenne egy alapos, teljes fészkelési időszakot és vonulást felölelő felmérésre, illetve az esetleges változások nyomonkövetése érdekében egy jól átgondolt és megszervezett monitorozó munkára. Csak így tudhatjuk meg, mi az amire figyelniünk kell, mi az amit óvni kellene.

Persze minden védelmi intézkedés és tiltás fölösleges és hiábavaló a helyi lakosság körében végzett felvilágosító, népszerűsítő munka nélkül. Elsősorban őket kell meggyőzni a védelem szükségességéről, megismertetni velük közvetlen környezetük természeti értékeit, úgy, hogy azokban ne csak kiaknázandó forrást vagy puszkavégre való vadat, hanem valóban értéket lássanak.